

Knack

'IK BEN GEEN REVOLUTIONAIR'

De voorbije weken spuwden hulpverleners, academici en anders experts in Knack hun gal over de organisatie van de Vlaamse jeugdhulpverlening. 'Ik begrijp hun frustratie en scepticisme', zegt Vlaams minister van Welzijn Jo Vandeurzen (CD&V). 'Maar we zijn echt op de goede weg en deze keer is het ons menens.'

Duizenden Vlaamse tieners komen jaarlijks in de hulpverlening terecht. Maar daar passen ze vaak in geen enkel vakje en worden ze keer op keer uitgespuwd. Het aantal jongeren in de Bijzondere Jeugdzorg is in vijf jaar tijd met 7000 toegenomen tot meer dan 24.000. Het gaat maar om 3000 jonge delinquenten, de overige 21.000 zijn jongeren in een problematische opvoedingssituatie. 'Dat is natuurlijk een reden tot bezorgdheid', zegt Vlaams minister van Welzijn Jo Vandeurzen (CD&V). 'Maar het maakt wel deel uit van een breder maatschappelijk fenomeen, want tegenwoordig neemt het aantal mensen dat op de een of andere manier zorg of hulp nodig heeft zienderogen toe. Dat heeft te maken met evoluties waar we geen greep op hebben: jongeren zien vandaag een complexe, multiculturele wereld op zich afkomen, waarin ze ontzettend veel keuzes moeten maken. Het welzijnswerk moet daar natuurlijk op inspelen, maar ook de samenleving als geheel draagt een grote verantwoordelijkheid.'

Hoe kan het beleid op die maatschappelijke tendensen inspelen? Nogal wat specialisten hebben weinig geloof in preventie.

Jo Vandeurzen: Toch blijft het erg belangrijk om problemen in een vroeg stadium te detecteren. De personen bij wie jongeren in eerste instantie aankloppen, zoals leerkrachten, jeugdwerkers of consultants van de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's), spelen daar een grote rol in. We moeten er dan ook voor zorgen dat er op die eerste lijn van de jeugdzorg een grote competentie aanwezig is. Nochtans krijgen net die mensen vaak het verwijt dat ze jongeren te snel naar de professionele hulpverlening doorverwijzen.

Vandeurzen: Dat komt soms voor, ja. Maar dat heeft ook te maken met de manier waarop de media op ernstige incidenten reageren. In geval van kindermishandeling of zwaar delinquent gedrag wordt meteen naar schuldigen gezocht. Waarom hebben de leerkrachten van die jongere niets gemerkt? Waarom heeft Kind & Gezin niets gedaan om een dramatische afloop te voorkomen? Het resultaat is dat de ouders, leerkrachten en hulpverleners, die de problemen zagezegd hadden moeten zien aankomen, een defensieve houding aannemen en sneller geneigd zijn om aan de alarmbel te trekken. Kijk, het is natuurlijk belangrijk dat we lessen trekken uit dergelijke gevallen, maar het is fout om meteen mensen of instanties te gaan culpabiliseren. Want opvoeden houdt in de praktijk onvermijdelijk risico's in.

Als jongeren eenmaal in de Bijzondere Jeugdzorg zijn terechtgekomen, worden ze vaak keer op keer met andere hulpverleners geconfronteerd.

Vandeurzen: In de sector van de jeugdzorg is er soms sprake van een groot personeelsverloop, en dat is natuurlijk een kwalijke zaak. Tegen de tijd dat een hulpverlener een jongere goed heeft leren kennen, is hij vaak alweer weg. Daarnaast komen jongeren meestal bij iemand anders terecht telkens als ze andere zorg nodig hebben. Er is dus duidelijk nood aan meer continuïteit. Anders trekken jongeren op den duur een muur rond zich op. Eerder deze maand was ik nog bij het begeleidingsprogramma Youth At Risk (YAR) om de uitbreiding van hun werking naar Vlaams-Brabant aan te kondigen. Begeleiders vertelden me daar dat sommige jongeren ondertussen al zo'n dik pantser hebben dat het heel moeilijk is om daar nog door te dringen. Om in de hulpverlening iets te kunnen bereiken is er nu eenmaal een stuk menselijke betrokkenheid nodig, en dat moet de komende jaren zeker een van onze aandachtspunten zijn.

Hoe wilt u dat concreet aanpakken?

Vandeurzen: Ik verwacht veel van het concept van de Multifunctionele Centra (MFC's). De eerste experimentele fase ligt ondertussen achter ons en we hebben nu tien centra erkend. Daar kunnen jongeren vlot van de ene vorm van hulpverlening naar de andere doorschuiven. Onlangs bezocht ik MFC Wingerdbloei in Deurne, en daar heb ik een gesprek gehad met opvallend enthousiaste ouders. Hun zoon werd eerst een tijd thuis begeleid, verbleef daarna even in een instelling, probeerde een vorm van begeleid wonen en keerde toen naar de instelling terug. Omdat dat allemaal binnen Wingerdbloei kon, was de overgang niet zo ingrijpend en werd hij nog altijd door dezelfde mensen gevolgd. Dat is al een grote stap vooruit. In de toekomst moeten we dan ook op die weg voortgaan en ook de overgang tussen de Bijzondere Jeugdzorg en de sector van personen met een handicap gemakkelijker maken.

Was dat niet al een van de doelstellingen van de Integrale Jeugdhulp, die meer dan tien jaar geleden werd gelanceerd?

Vandeurzen: Het hele idee van de Integrale Jeugdhulp was natuurlijk erg hooggegrepen, en op dit moment zijn we de resultaten aan het evalueren. Op sommige vlakken is dat proces wel degelijk geslaagd. Zo mogen we trots zijn op de organisatie van onze crisishulpverlening. Maar wat andere doelstellingen betreft, gaat het allemaal erg traag en dat heeft in het werkveld voor heel wat frustraties gezorgd.

Vandaar wellicht dat de meeste hulpverleners niet veel verwachten van de Intersectorale Toegangspoort, die in 2014 van start moet gaan.

Vandeurzen: (zucht) Toen ik bijna twee jaar geleden Vlaams minister van Welzijn werd, lag het concept van die toegangspoort al op tafel en was er al heel lang en uitgebreid over vergaderd. De bedoeling is dat er vóór die poort naar de Bijzondere Jeugdzorg en de gehandicaptenzorg een breed, rechtstreeks toegankelijk zorgaanbod bestaat dat jongeren indien nodig kan doorverwijzen naar de hulpverlening achter de poort. Op die manier moet worden uitgesloten dat jongeren veeleer toevallig in de jeugdzorg of de gehandicaptensector terecht komen. Maar ik heb natuurlijk begrip voor het scepticisme in het werkveld. Die mensen zijn hun enthousiasme over de Integrale Jeugdhulp gaandeweg kwijtgeraakt omdat die voor een stuk in administratieve procedures is vastgelopen. Daarom heb ik snel na mijn aantreden Lieven Vandenberghe aangesteld als transitie-manager voor de Integrale Jeugdhulp. Want ik wil iedereen laten zien dat het ons menens is.

De sector weet maar al te goed dat u het meent. Alleen geloven ze niet dat u erin zult slagen om het Agentschap Jongerenwelzijn en het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) nader tot elkaar te brengen.

Vandeuren: We zullen de sectoren geen keuze geven. Om te beginnen zorgen we er nu voor dat het hervormingsplan in de gehandicaptensector op de Intersectorale Toegangspoort is afgestemd. Want vandaag zijn de gehandicaptensector en de jeugdzorg twee totaal verschillende culturen. Het is aan de overheid om hen een duidelijk signaal te geven dat er moet worden samengewerkt, want spontaan gebeurt dat blijkbaar niet. Maar ik ben ook niet naïef, hé. Ik beseft maar al te goed dat zo'n proces niet evident is en in een eerste fase voor frustraties zal zorgen.

Hoewel psychiatrische problemen bij jongeren jaar na jaar toenemen, zal de toegangspoort niet naar de jeugdpsychiatrie leiden. Een gemiste kans?

Vandeuren: Vorig jaar hebben we een plan opgesteld voor de aanpak van de geestelijke gezondheidszorg in Vlaanderen dat al rekening houdt met het concept van de Intersectorale Toegangspoort. Maar het beleid in de psychiatrische ziekenhuizen is natuurlijk hoofdzakelijk een federale bevoegdheid en dus hebben we daar veel minder vat op. Wel stemt het me optimistisch dat er op het terrein vaak al goed wordt samengewerkt. Zo is het allang geen uitzondering meer dat medewerkers van een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) naar gehandicapteninstellingen trekken om er met jongeren te werken.

Ondertussen worden tieners die een mentale beperking combineren met gedragsstoornissen en psychiatrische problemen wel vaak als hete aardappels van de ene naar de andere sector doorgeschoven.

Vandeuren: Sommigen van hen hebben heel intensieve zorgen nodig. Daarom moeten we ervoor zorgen dat de basisvoorziening die zo'n jongen of meisje opneemt, versterking krijgt om echt een oplossing op maat te kunnen uitwerken. In zulke zogenaamde knelpuntdossiers - wat ik zelf een zeer ongelukkige benaming vind - plakken we een bepaald budget aan de jongere zelf vast. Met andere woorden: de voorziening die hem opneemt, krijgt de middelen die we aan hem hebben toegekend om de juiste zorg te kunnen aanbieden. Ook dat is een project van de Integrale Jeugdhulp.

Hoe komt het dan dat veel van die jongens nog altijd in de gemeenschapsinstellingen terecht komen omdat die nu eenmaal opnameplicht hebben?

Vandeuren: Ondanks het budget dat ze voor die zogenaamde multiprobleem -jongeren krijgen, zijn sommige voorzieningen blijkbaar nog altijd niet geneigd om hen op te nemen. Daarom moeten we hen duidelijk maken dat ze niet aan hun lot worden overgelaten. Loopt het mis met zo'n jongere, dan moet de basisvoorziening die hem heeft opgenomen erop kunnen rekenen dat er bijvoorbeeld een time-out mogelijk is in een gemeenschapsinstelling.

Bestaat het gevaar dan niet dat ze in een gemeenschapsinstelling worden begraven omdat niemand ze terugwil?

Vandeuren: Vorig jaar, een paar dagen voor er in De Zande in Ruiselede een opvoedster werd neergestoken, hebben we daarover al met de vakbonden van de gemeenschapsinstellingen gesproken. We hebben toen onder meer afgesproken dat we de gehandicaptensector met extra personeel en werkmiddelen zouden proberen te overtuigen om zulke jongeren op te nemen. Op onze vraag hebben de leidende ambtenaren van het Agentschap Jongerenwelzijn en het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) zich persoonlijk over die knelpuntdossiers gebogen en een aantal jongeren is effectief vanuit de gemeenschapsinstellingen naar andere voorzieningen doorgestroomd. Maar het kan natuurlijk niet dat zoiets alleen mogelijk wordt als de top van de overheidsdiensten zich er mee bemoeit.

Naast die multiproblemljongeren zouden er in voorzieningen van de Bijzondere Jeugdzorg vooral veel jongens en meisjes zitten die eigenlijk perfect thuis zouden kunnen worden begeleid.

Vandeurzen: De laatste jaren hebben we van thuisbegeleiding dan ook een prioriteit gemaakt.

Hoe komt het dan dat het aantal plaatsingen in Vlaanderen blijft stijgen?

Vandeurzen: (denkt na) Blijkbaar zorgen investeringen in thuisbegeleiding niet automatisch voor een vermindering van het aantal plaatsingen.

Volgens Vlaams Parlementslid John Crombez (SP.A) moet u dringend jongeren subsidiëren in plaats van bedden.

Vandeurzen: Er zal nochtans altijd nood blijven aan diensten en voorzieningen die een heel specifieke competentie uitbouwen. Wel is de tijd voorbij dat die zich op één ding kunnen concentreren zonder enige interesse aan de dag te leggen voor andere vormen van hulpverlening. Daarom promoten wij de multifunctionele centra, en financieren we ook allerlei andere proefprojecten. Geloof u mij: er is binnen de sector onmiskenbaar een verschuiving aan de gang.

Ziet u iets in het idee om een crisismanager à la Bessel Kok aan te stellen, zoals een hulpverlener vorige week in Knack voorstelde?

Vandeurzen: Niet meteen. In de gehandicaptensector is er vandaag al een veranderingsmanager aan de slag, en in de jeugdzorg hebben we dus een transitie-manager. Dat volstaat. Essentieel is nu de politieke wil om door te zetten en de veranderingen te steunen. Ik heb echt niet het gevoel dat onze Vlaamse agentschappen geen zin hebben om in het veranderingsproces mee te stappen. Wel moet iedereen aanvaarden dat zo'n proces een fase kent van zoeken, tasten en af en toe eens mislukken. Maar dat betekent niet dat we al die plannen maar moeten afblazen. Ik ben mij er zeer goed van bewust dat er iets moet veranderen in de jeugdzorg. Maar ik ben geen revolutionair en ik heb ook geen behoefte aan de een of andere Bessel Kok.